

วารสารอิเล็กทรอนิกส์

ทางการศึกษา

OJED, Vol. 12, No. 4, 2017, pp. 142 - 156

O J E D

An Online Journal

of Education

<http://www.edu.chula.ac.th/ojed>

แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กลุ่ม 3
Approaches for School Management based on the Principles of
Good Governance of Administrations under the
Secondary Educational Service Area Office 1, Group 3.

นายธีระ ลีศิริสรณ์ *

Teera Leesirisan

ผศ.ดร.นันทรัตน์ เจริญกุล **

Asst.Prof.Nantarat Charoenkul, Ph.D

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มที่ 3 และ 2) นำเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งสิ้น 80 คน คือผู้บริหารและครู เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา (PNI Modified) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น มากที่สุด 3 หลัก (มีค่าเท่ากัน) คือหลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า (PNI Modified = 0.26) 2. แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ 1) แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารวิชาการ โดยเน้นไปที่เรื่องของหลักนิติธรรมและหลักความคุ้มค่า 2) แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารงานบุคคล เน้นไปที่เรื่องของหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วม 3) แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารงบประมาณ เน้นไปที่เรื่องของหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใสและหลักความคุ้มค่า 4) แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารทั่วไป เน้นในเรื่องของหลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วมและหลักความคุ้มค่า

*หน่วยงานสังกัด โรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1

ที่อยู่ 512/1 ซ.เจริญสนิทวงศ์ 32 ถนนเจริญสนิทวงศ์ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700

E-mail Address: Leesirisan.t@gmail.com

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: nuntarat@gmail.com

ISSN1905-4491

Abstract

This research aimed to 1) study the present and desirable states of management based on the principles of good governance of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office 1, Group 3. 2) Propose approaches for school management based on the principles of good governance. This survey research was conducted using a total number of 80 participants who were school administrators and teachers. The research instrument used to collect information was questionnaire. The received information was then analyzed using percentage, frequency, standard deviation, PNI modified and content analysis.

The results revealed that 1. Overall, current conditions of the school administration according to the good governance are in the high level. Moreover, desired conditions are in the highest level based on three priority needs (All three have the same value) which are equity, participation and cost effectiveness or economy. (PNI Modified = 0.26) 2. School administrative ways according to the good governance of the administrator consists of four ways which are: 1) School administrative way according to the good governance of the academic administration group based on equity and cost effectiveness or economy. 2) School administrative way according to the good governance of the personnel administration group based on equity, transparency and participation. 3) School administrative way according to the good governance of the budget management group based on equity, transparency and cost effectiveness or economy. 4) School administrative way according to the good governance of the general administration group based on equity, participation and cost effectiveness or economy.

คำสำคัญ: การบริหาร/ ธรรมาภิบาล

KEYWORDS: MANAGEMENT/ GOOD GOVERNANCE

บทนำ

จากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2540 ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนในสังคมไทย ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากการบริหารจัดการในระดับชาติ และระดับองค์กรทั้งในภาครัฐและเอกชนมีความบกพร่องและขาดประสิทธิภาพสูงรวมถึงการกระทำที่ทุจริต และขาดจริยธรรมในองค์กร ซึ่งเมื่อมองถึงปัญหาจึงสามารถหาเหตุของปัญหาได้ดังนี้ (คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552: 4)

1. ภาครัฐขาดกลไกและกฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่มีประสิทธิภาพและคล่องตัวที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม
2. บุคลากรขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและเกิดความคุ้มค่าสูงสุดตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
3. ระบบการตัดสินใจและการบริหารจัดการที่ล่าช้าและขาดความโปร่งใส ยุติธรรมอย่างแท้จริง ทำให้การบริหารจัดการโดยรวมไม่สามารถสนองตอบและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมได้ รวมถึงมีช่องทางที่ทำให้เกิดการทุจริตได้มาก
4. ประชาชนขาดข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการระบบปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการ ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจแก้ปัญหาและตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของภาครัฐได้

5. เกิดปัญหาทุจริตและการประพฤติดีมิชอบอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้เกิดความสูญเสียทั้งในแง่ภาพลักษณ์ งบประมาณ รายได้นำส่งรัฐ และค่าใช้จ่าย เพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามทุจริตในหน่วยงานภาครัฐ

ในภาวะที่กลไกการบริหารจัดการของประเทศเกิดความอ่อนแอ เมื่อต้องเผชิญกับภาวะทางเศรษฐกิจซึ่งไม่สามารถนำพาประเทศให้รอดพ้นจากภาวะวิกฤตนี้ได้ ดังนั้น การที่จะกู้วิกฤตและนำประเทศกลับสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จึงต้องให้คนในสังคมหันมาให้ความร่วมมือในการกำหนดแนวทางเพื่อสร้างกลไกการบริหารจัดการประเทศให้ดีขึ้น คือการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทย (จตุมงคล โสณกุลและคณะ, 2541: 1-2)

จากการศึกษาในเรื่องของธรรมาภิบาลนั้น จะเห็นได้ว่าหลักธรรมาภิบาลเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่องค์กร หน่วยงาน หรือนักวิชาการด้านต่าง ๆ ให้ความสำคัญ เพราะการนำหลักธรรมาภิบาลมาปฏิบัติให้เกิดขึ้นในหน่วยงานจะช่วยลดปัญหา และแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรได้ อีกทั้งยังจะช่วยให้สังคมเกิดจิตสำนึกทางปัญญาร่วมกัน ทั้งในระดับบุคคลและในระดับสังคม ทำให้การปฏิบัติงานในองค์กรมีประสิทธิภาพ และคุณภาพมาตรฐานที่สูงขึ้น มีการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนเกิดความมั่นคงในทุกภาคส่วนของสังคม และนำไปสู่เป้าหมายที่สำคัญที่สุดคือประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทยได้นำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิรูปการเมืองโดยให้วางรากฐานแนวคิดนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ประพัฒน์โพธิ์วิรุณ, 2544: 1-15) และรัฐบาลได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2542 โดยกำหนดให้ทุกหน่วยงานของรัฐดำเนินการบริหารจัดการโดยยึดหลัก 6 ประการได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้กำหนดขอบเขตความหมายของคำว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี” ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของการบริหารราชการแผ่นดิน และเป็นแนวทางการปฏิบัติราชการของทุกภาคส่วน คือ เกิดประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภาครัฐ มีประสิทธิผลและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ (คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552: 4-5)

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เห็นความสำคัญของหลักธรรมาภิบาลดังกล่าว จึงมีการณรงค์ ส่งเสริมให้การบริหารงานในหน่วยงานการศึกษาทุกระดับได้นำเอาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษามีความรู้ความเข้าใจ เกิดความตระหนักและเกิดการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานในหน่วยงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนด เพื่อเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาระบบการปฏิบัติราชการของหน่วยงานสถานศึกษาให้มีธรรมาภิบาล และพัฒนานักเรียนได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

การจัดการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่สอดคล้องกันของหน่วยงานทั้งสามระดับ คือ ระดับกระทรวง ระดับเขตพื้นที่การศึกษา (ในปัจจุบันเป็นคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด) และระดับ

สถานศึกษา ซึ่งในส่วนของระดับสถานศึกษาเป็นหน่วยที่จัดการศึกษาอย่างแท้จริง และในการบริหารจัดการโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวการบริหารที่สอดคล้องกับแนวโน้มและสภาพปัญหานำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร และเป็นหลักประกันความสำเร็จในการบริหารจัดการ (ธีระ รุญเจริญ 2548: 91-92) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นองค์คณะบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการบริหารในระดับสถานศึกษาโดยเฉพาะการบริหารฐานโรงเรียน (School-based Management) ที่เน้นความเป็นอิสระและการมีส่วนร่วมของชุมชน ถ้าคณะกรรมการสถานศึกษาทุกคนมีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ มีการทำงานที่โปร่งใส และตรวจสอบได้ ก็จะเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยให้การศึกษาของประเทศไทยมีคุณภาพและการบริหารการศึกษามีประสิทธิภาพ (เกษม วัฒนชัย, 2546) เพื่อให้สถานศึกษาทุกที่เข้าใจในหลักการและแนวทางในการปฏิบัติของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 104 อ้างถึงใน พอตา บุตรสุทิวังค์, 2549: 21) ได้กล่าวถึงการนำธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในบริบทขององค์กรทางการศึกษา ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย ผลที่คาดหวัง ภาพความสำเร็จของการบริหาร และการจัดการที่ดี
2. กระบวนการบริหารและจัดการที่ดี
3. ทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการบริหารและการจัดการที่ดี
4. ระบบควบคุม
5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารและการจัดการ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหนึ่งในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารโรงเรียน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่จะเกิดขึ้นจากการบริหารจัดการ ดังนั้นการบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความรู้ วิสัยทัศน์ ความสามารถ ทักษะในการบริหารงาน ทักษะในการบริหารคน ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ เสียสละเพื่อส่วนรวม ที่สำคัญจะต้องเป็นผู้บริหารที่เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างความศรัทธา ความน่าเชื่อถือ ให้เกิดขึ้นกับครูและบุคลากรต่างๆ ในโรงเรียน รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีศักยภาพ ทั้งด้านความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษา และต้องบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่มีผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้นำ และเป็นตัวแบบให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต1 ได้แบ่งกลุ่มโรงเรียนเพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการปกครอง รวมถึงการให้การดูแลช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มโรงเรียน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มี

คุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้มีการแบ่งกลุ่มโรงเรียนออกเป็น 6 กลุ่มตามพื้นที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ และโรงเรียนในกลุ่มที่ 3 มีหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่บริการในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ในเขตบางกอกน้อย บางกอกใหญ่ บางพลัด ตลิ่งชัน ซึ่งประกอบไปด้วยโรงเรียนจำนวน 11 โรงเรียนคือ โรงเรียนทวีธาภิเศก โรงเรียนสตรีวัดระฆัง โรงเรียนชินอรสวิทยาลัย โรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม โรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม โรงเรียนมัธยมวัดนายโรง โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม โรงเรียนวัดบวรเมศร โรงเรียนอุบลรัตนราชกัญญาราชวิทยาลัย โรงเรียนวิมุตยารามพิทยากร และโรงเรียนสวนอนันต์ ซึ่งมีทั้งโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก และในแต่ละโรงเรียนก็ได้รับการประเมินคุณภาพจากสมศ. ทั้งในระดับที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ระดับดีเยี่ยมไปจนถึงระดับที่ต้องปรับปรุง ซึ่งจากงานวิจัยเรื่องการศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าถ้าโรงเรียนมีการจัดการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล จะทำให้การพัฒนาโรงเรียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน โรงเรียนและชุมชน

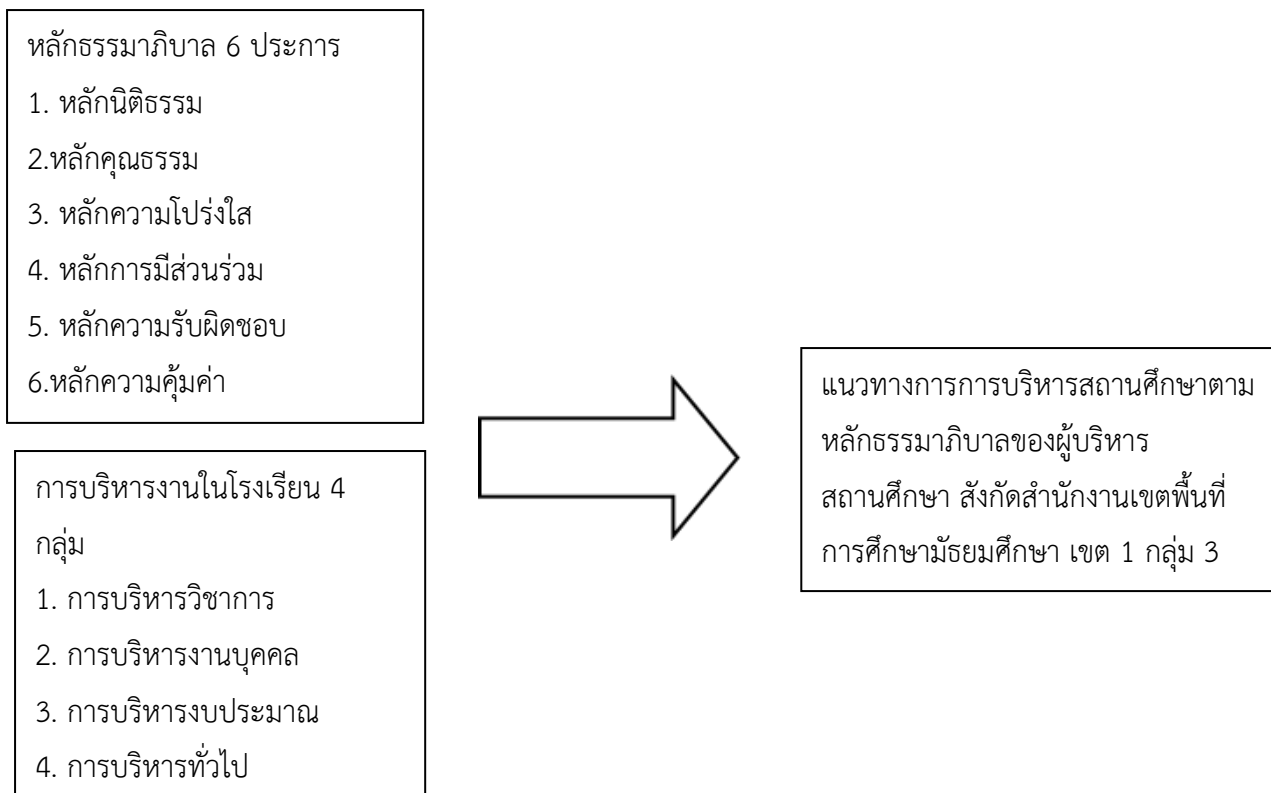
จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมากน้อยเพียงใด และวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต1 กลุ่มที่ 3 เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลในระบบงานศึกษามากยิ่งขึ้น และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตัวนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต1 กลุ่มที่ 3
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต1 กลุ่มที่ 3

กรอบแนวคิด

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล โดยผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ประกอบด้วยหลัก 6 ประการได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า และการบริหารงานในโรงเรียน 4 กลุ่ม คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนในการวิจัยทั้งหมด 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มที่ 3 การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการสร้างเครื่องมือเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มที่ 3 ว่าเป็นอย่างไร โดยใช้กรอบแนวคิดตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ประกอบด้วยหลัก 6 ประการได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า และการบริหารงานในโรงเรียน 4 กลุ่ม คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป

ขั้นตอนที่ 2 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากข้อเสนอแนะและลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น มาสรุปหาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มที่ 3 และตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลโดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มที่ 3 จำนวน 11 โรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กลุ่มที่ 3 จำนวน 600 คน จาก 11 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการเลือกซึ่งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มที่ 3 มี 4 ขนาด คือขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ จากนั้นเลือกโรงเรียนในแต่ละขนาดมา 1 โรงเรียน ที่มีการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาลที่เป็นรูปธรรม ซึ่งได้เลือกโรงเรียนขนาดเล็ก คือโรงเรียนสวนอนันต์ โรงเรียนขนาดกลาง คือโรงเรียนฤทธิธรรมาภิบาล โรงเรียนขนาดใหญ่ คือโรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ คือโรงเรียนทิวาภิเศก โดยได้มีการกำหนดการเก็บแบบสอบถามจากผู้บริหาร, ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและครูหัวหน้างานสำคัญของโรงเรียนที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารชั้นต้นของโรงเรียน จากโรงเรียนแต่ละขนาด โรงเรียนละ 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีคำถามจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและประสบการณ์ในการทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale 5 ระดับ)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล มีลักษณะแบบปลายเปิด (Open-ended) ประกอบด้วยคำถาม จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารวิชาการ แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารงานบุคคล แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารงบประมาณ และแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารทั่วไป

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

1. ศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสาร หนังสือ บทความ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ประกอบด้วย 6 หลักได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า และมีกรอบการบริหารงานในโรงเรียน 4 กลุ่ม คือกลุ่มบริหารวิชาการ กลุ่มบริหารงานบุคคล กลุ่มบริหารงบประมาณและกลุ่มบริหารทั่วไป

3. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถาม แล้วร่างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดของหลักธรรมาภิบาล 6 หลัก และกลุ่มบริหาร 4 กลุ่ม โดยได้มีการดัดแปลงคำถามมาจากการวิจัยของนายวิรัตน์ รัตน์มณี (2550) และพระสกล อินทร์คล้าย (2556)

4. ผู้วิจัยได้นำตัวชี้วัดธรรมาภิบาลมาประยุกต์สร้างเป็นข้อคำถาม ให้ครอบคลุมแต่ละหลักเพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษา จากนั้นนำข้อคำถามที่ได้จัดทำขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและแก้ไขให้ได้ข้อคำถาม ที่ครอบคลุมหลักธรรมาภิบาล 6 หลักและครอบคลุมกลุ่มบริหาร 4 กลุ่ม

5. นำเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ และความถนัดเกี่ยวกับเรื่องธรรมาภิบาล ได้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 3 คน คือ

1. อาจารย์ ดร.ธีรภัทร ภูโสภาส อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ดร.จริยา มหาเทียร รองผู้อำนวยการโรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม
3. นายสรายุทธ พัฒรากล รองผู้อำนวยการโรงเรียนแจรง่อนวิทยา

6. ผู้วิจัยขอหนังสือจากสาขาวิชาบริหารการศึกษา เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว พร้อมนัดหมายผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือวิจัย

7. นำเครื่องมือวิจัยไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 คน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความถูกต้องในการใช้ภาษา จากนั้นผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นหรือข้อแก้ไขปรับปรุงที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละท่าน มาลงตารางสังเคราะห์ แล้วสรุปโดยภาพรวมนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขเป็นเครื่องมือวิจัยที่สมบูรณ์ ได้จำนวนข้อคำถามทั้งหมด 64 ข้อ โดยครอบคลุมทั้ง 6 หลัก หลังจากนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้แต่ละข้อคำถามในแต่ละหลักให้หมด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีอคติต่อหลักใดหลักหนึ่ง สามารถสรุปได้ดังนี้

1. หลักนิติธรรม จำนวน 11 ข้อ คือข้อที่ 1.1, 1.7, 2.1, 2.7, 3.1, 3.7, 4.1, 4.7, 5.1, 5.7, 5.13

2. หลักคุณธรรม จำนวน 11 ข้อ คือข้อที่ 1.2, 1.8, 2.2, 2.8, 3.2, 3.8, 4.2, 4.8, 5.2, 5.8, 5.14

3. หลักความโปร่งใส จำนวน 11 ข้อ คือข้อที่ 1.3, 1.9, 2.3, 2.9, 3.3, 3.9, 4.3, 4.9, 5.3, 5.9, 5.15

4. หลักการมีส่วนร่วม จำนวน 10 ข้อ คือข้อที่ 1.4, 1.10, 2.4, 3.4, 3.10, 4.3, 4.10, 5.3, 5.10, 5.16

5. หลักความรับผิดชอบ จำนวน 10 ข้อ คือข้อที่ 1.5, 1.11, 2.5, 2.10, 3.5, 3.11, 4.5, 4.11, 5.5, 5.11

6. หลักความคุ้มค่า จำนวน 11 ข้อ คือข้อที่ 1.6, 1.12, 2.6, 2.11, 3.6, 3.12, 4.6, 4.12, 5.6, 5.12, 5.17

8. การตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง และนำข้อมูลที่ได้นำไปทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS ประมวลผล วิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.988

9. นำเครื่องมือวิจัยฉบับสมบูรณ์ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดย

1. ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากสาขาวิชาบริหารศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือโรงเรียนสวนอนันต์ โรงเรียนฤทธิณรงค์รอน โรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม และโรงเรียนทวีธาภิเศก โดยการเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้างาน และครูผู้สอน โรงเรียนละ 25 ฉบับ โดยผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองทั้ง 4 โรงเรียน

2. แบบสอบถามส่งที่ผู้วิจัยส่งไปทั้งหมด 100 ฉบับ ได้รับคืนมา 80 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่สมบูรณ์ได้จำนวน 80 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถาม

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา หลังจากรวบรวมข้อมูลได้มาแล้วผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดกลุ่มตามแต่ละหลัก 6 หลัก จากนั้นวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้นหาค่า PNI Modified และผู้วิจัยจัดกลุ่มตามการบริหารของโรงเรียนอีก 5 กลุ่ม คือภาพรวมทั่วไปของโรงเรียน กลุ่มบริหารวิชาการ กลุ่มบริหารงานบุคคล กลุ่มบริหารงบประมาณ กลุ่มบริหารทั่วไป เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยแปลความหมายตามเกณฑ์เฉลี่ยของ ประคอง วรรณสูตร (2542: 8) ดังนี้

4.50 – 5.00 หมายถึง ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารอยู่ในระดับมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารอยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากนั้นหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้สังเคราะห์แล้วมานำเสนอด้วยวิธีการบรรยาย จากนั้นนำเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ได้มาให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมาภิบาลและการบริหารโรงเรียนตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุ 50 ปีขึ้นไปมากที่สุด รองลงมาคืออายุระหว่าง 30 - 39 ปี น้อยที่สุดคือ อายุระหว่าง 40 - 49 ปี ด้านวุฒิทางการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมาคือระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอกน้อยที่สุด ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ จำนวน 10 คน เป็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 22 คน และเป็นหัวหน้างาน จำนวน 48 คน ด้านประสบการณ์ในการทำงาน ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปีมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสบการณ์มีประสบการณ์ 11 - 20 ปี และน้อยที่สุดคือมีประสบการณ์ในการทำงาน 21 - 30 ปี และ 30 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในด้านภาพรวม ที่มีความจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด มีเท่ากัน 3 หลัก คือ หลักการมีส่วนร่วม, หลักความคุ้มค่า และหลักนิติธรรม (PNI = 0.26) และน้อยที่สุดคือหลักความรับผิดชอบ (PNI = 0.23)

2.2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในด้านหลักนิติธรรมที่มีความจำเป็นในการพัฒนา 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหาร เปิดโอกาสให้ครู นักเรียนและบุคลากรแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้ในโรงเรียน (PNI = 0.40) รองมาคือ ผู้บริหาร มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบงานของบุคลากรตามความรู้และความสามารถ (PNI = 0.32) และ ผู้บริหาร บริหารกิจกรรมทุกชนิดให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ (PNI = 0.29) ตามลำดับ

2.3 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในด้านหลักคุณธรรมที่มีความจำเป็นในการพัฒนา 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหาร บริหารงานงบประมาณมีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้และมีการเผยแพร่ประกาศต่อสาธารณชนและผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ (PNI = 0.35) รองมาคือ ผู้บริหารปฏิบัติต่อบุคลากรโดยยึดหลักความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน (PNI = 0.33) และ ผู้บริหาร บริหารงานด้วยความเป็นกลาง ทั้งพิจารณาความดีความชอบของบุคลากร โดยยึดหลักเกณฑ์ตามความรู้ความสามารถและความยุติธรรมเป็นที่ตั้ง (PNI = 0.31) ตามลำดับ

2.4 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในด้านหลักความโปร่งใสที่มีความจำเป็นในการพัฒนา 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหาร มีการปรับปรุงสารสนเทศภายในสถานศึกษาให้เป็นปัจจุบัน (PNI = 0.32) รองมาคือ ผู้บริหาร ประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร อย่างมีขั้นตอน ชัดเจน ตรวจสอบได้ (PNI = 0.30) และ ผู้บริหารมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบงานในแต่ละฝ่ายขึ้นภายในสถานศึกษาอย่างชัดเจน (PNI = 0.29) ตามลำดับ

2.5 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในด้านหลักการมีส่วนร่วมที่มีความจำเป็นในการพัฒนา 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหารเปิดโอกาสและรับฟังข้อคิดเห็นของบุคลากร นักเรียน ประชาชน ตลอดจนหน่วยงานภายนอกต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานของสถานศึกษา (PNI = 0.39) รองมาคือ ผู้บริหาร เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรแสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการพิจารณาความดีความชอบที่เหมาะสมกับโรงเรียน (PNI = 0.33) และผู้บริหารบริหารงานโดยเปิดโอกาสให้บุคลากรและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน (PNI = 0.29) ตามลำดับ

2.6 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในด้านหลักความรับผิดชอบที่มีความจำเป็นในการพัฒนา 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหาร มีการกำหนดมาตรฐานและจัดทำดัชนีชี้วัดผลการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน (PNI = 0.33) รองมาคือ ผู้บริหารยอมรับผลที่เกิดจากการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง (PNI = 0.27) และผู้บริหาร มีการปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เหมาะกับการทำงานของบุคลากรตรงตามเวลาที่เหมาะสม (PNI = 0.27) ตามลำดับ

2.7 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในด้านหลักความคุ้มค่าที่มีความจำเป็นในการพัฒนา 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหารมีการมอบหมายงานให้บุคลากรของสถานศึกษาตามความรู้ ความถนัด ความสามารถ และความเหมาะสม (PNI = 0.34) รองมาคือ ผู้บริหารมีวิธีการและขั้นตอนการใช้งบประมาณอย่างประหยัด เป็นระบบที่ชัดเจน รัดกุมและมีการควบคุมการใช้ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษา (PNI = 0.33) และผู้บริหาร มีการวางแผนการบริหารเวลา ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม คุ้มค่า (PNI = 0.32) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มที่ 3 โดยสรุปเนื้อหาจากการวิเคราะห์การสัมภาษณ์และแบบสอบถามได้ ดังนี้

3.1 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารวิชาการ ควรมีการจัดโครงสร้างหลักสูตรให้ตรงตามตัวชี้วัด ตามความต้องการของผู้เรียน และตามบริบทของแผนการเรียน และมีการนำเสนอให้นักเรียนอย่างชัดเจน ตรวจสอบได้ ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษามากขึ้น ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ มีการกำกับติดตามดูแล ในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัดและสร้างความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของครู

3.2 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารงานบุคคล ควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เป็นธรรมแก่ผู้ปฏิบัติ มีการกำกับติดตามและดักเตือนในกรณีละเว้นการปฏิบัติงาน ควรยึดหลักความซื่อสัตย์ ถูกต้อง เพื่อสร้างบรรทัดฐานที่ดีงามขององค์กร มีการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร มีความเป็นธรรม มีเหตุผล และมีความยุติธรรมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

3.3 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารงบประมาณ ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการใช้งบประมาณของโครงการต่าง ๆ มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ตรวจสอบได้ มีการจัดซื้อ จัดจ้าง ให้ถูกต้องตามระเบียบพัสดุ สำหรับผู้ที่ทำงานในส่วนงานนี้ซึ่งถือว่าเป็นงานสนับสนุนที่สำคัญของโรงเรียน ผู้ให้บริการจะต้องมีใจรักในการบริการ มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับลักษณะของงาน มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละและรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

3.4 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารทั่วไป ควรมีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน ร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน แลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยส่งบุคลากรไปร่วมทำงานกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ การปรับปรุงสถานที่หรือสิ่งปลูกสร้างควรกระทำเพื่อประโยชน์อย่างแท้จริง ไม่ใช่ทำเพื่อเป็นการสร้างภาพและควรมีระบบสารสนเทศที่สามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา

อภิปรายผล

จากการวิจัยโดยภาพรวม พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มที่ 3 ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งถ้าพิจารณาอย่างลงไปในสภาพปัจจุบัน จะมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณ ทองคำ (2545: 183-186) ที่ทำการศึกษาสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ที่พบว่า โดยภาพรวมผู้บริหารมีการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับแนวคิดของธีระ รุญเจริญ (2548: 106) ที่กล่าวไว้ว่า ในการบริหารโรงเรียนซึ่งได้รับการกระจายอำนาจตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทำให้จำเป็นต้องยึดหลักธรรมาภิบาลมาเป็นหลักในการบริหารจัดการและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นหลักการบริหารจัดการที่ดี จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาในทุกระดับ ทุกสังกัด นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารถือเป็นบุคคลหลักที่สำคัญของสถานศึกษาในการนำหลักธรรมาภิบาลโดยเฉพาะหลักการมีส่วนร่วมมาปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี และเกิดประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ธีระ รุญเจริญ (2548: 93) ยังกล่าวอีกว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรทุกประเภท ทุกระดับ ทั้งนี้เพราะธรรมาภิบาลเป็นการบริหารจัดการที่ดี สร้างประโยชน์และความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทั้งมวล จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าสถานศึกษามีการบริหารจัดการที่ดี ก็จะเป็นสิ่งหนึ่งที่จะรับประกันความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีวิธีการในการบริหารที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานการณ์และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งจะทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยยึดนักเรียนและผู้รับบริการเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จากผลการศึกษารายงานโดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารมีการบริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาลทุกข้ออยู่ในระดับมาก ยกเว้นเพียง 1 ข้อ ในด้านนิติธรรม ที่ผู้บริหารมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือผู้บริหาร เปิดโอกาสให้ครู นักเรียนและบุคลากรแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้ในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารควรควรที่จะต้องมีการปรับปรุง และรับฟังข้อคิดเห็นจากครู นักเรียน บุคลากร หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น เพื่อที่ผู้บริหารจะได้ นำข้อมูล ความคิดเห็นเหล่านั้นมาปรับปรุงการบริหารงานของตนเองต่อไป

2. ผลจากการศึกษาวิจัยในภาพรวม พบว่าผู้บริหารมีการบริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาลทุกข้ออยู่ในระดับมาก ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานที่จัดการอบรมพัฒนาผู้บริหาร สามารถนำไปออกเป็นหลักสูตรในการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้บริหาร หรือการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหาร

3. จากผลการวิจัยในหัวข้อของการมอบหมายหน้าที่ในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรให้ตรงความรู้ความสามารถที่พบว่า ผู้บริหารควรยึดถือหลักความรู้ ความสามารถของบุคลากร และให้ผู้ปฏิบัติงานรับทราบก่อน ไม่ใช้การกำหนดหน้าที่มาให้บุคลากรโดยไม่คำนึงถึงความสามารถ และความยินยอมจากผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความอึดอัด และไม่สามารถทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้

4. จากผลการวิจัยหัวข้อที่ว่า ผู้บริหารบริหารงานด้วยความเป็นกลางทั้งการพิจารณาความดีความชอบของบุคลากร โดยยึดหลักตามความรู้ ความสามารถและความยุติธรรมเป็นที่ตั้ง ซึ่งมีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในระดับแรก ๆ เนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ผู้บริหารควรมีการตั้งคณะกรรมการในการประเมินผลการปฏิบัติงาน และมีการกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา โดยผ่านความเห็นชอบจากทุกฝ่าย แล้วแจ้งให้กับบุคลากรทุกคนรับทราบเพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงาน

5. จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารยังไม่เปิดโอกาสให้ครู และนักเรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เนื่องจากไม่มีเวทีที่จะให้แสดงความคิดเห็น ดังนั้นผู้บริหารควรมีการจัดให้มีระบบและช่องทางที่สามารถใช้ในการรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากร นักเรียน ครู ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสนำเสนอความคิดเห็น และผู้บริหารจะได้นำมาข้อคิดเห็นเหล่านั้นมาแก้ไข และพัฒนาการบริหารสถานศึกษาต่อไป

6. จากผลการวิจัยพบว่า ในการบริหารวิชาการมีความต้องการจำเป็นสูงในเรื่อง ผู้บริหารมีการวางแผนการบริหารเวลา ในการจัดการเรียนการสอนอย่างคุ้มค่า ดังนั้นผู้บริหารควรมีการวางแผนในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา โดยการออกปฏิทินกิจกรรมของสถานศึกษาให้เสร็จตลอดภาคการศึกษา เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถวางแผนการสอนระยะยาวสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้

7. จากผลการวิจัยพบว่า ในการบริหารงานบุคคลมีความต้องการจำเป็นสูงในเรื่อง ผู้บริหารมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบงานของบุคลากรตามความรู้และความสามารถ ดังนั้นผู้บริหารควรพิจารณาการมอบหมายงานให้กับบุคลากร โดยดูจากความรู้ความสามารถของบุคลากร และสอบถามความคิดเห็นจากตัวบุคลากรก่อนที่จะออกคำสั่งแต่งตั้งในการทำงาน เพื่อที่จะทำให้บุคลากรเกิดความสบายใจที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย

8. จากผลการวิจัยพบว่า ในการบริหารงบประมาณมีข้อคิดเห็นในเรื่องของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงาน ควรมีจิตใจในการให้บริการ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ดังนั้น ผู้บริหารสถานควรมีการจัดอบรมให้คำแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่โดยมีจิตใจในการให้บริการ มีมนุษยสัมพันธ์ พร้อมให้คำแนะนำแก่ผู้มาติดต่องาน

9. จากผลการวิจัยพบว่า ในการบริหารทั่วไปมีความต้องการจำเป็นสูงในเรื่องผู้บริหาร มีการวางแผนการใช้อาคารสถานที่อย่างคุ้มค่า ปลอดภัยและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นผู้บริหารควรมีการวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เหมาะสม มีการปรับปรุงอาคารสถานที่ตามความจำเป็น ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารงานบุคคล ในเรื่องของการพิจารณาความดี ความชอบ ของบุคลากร และการมอบหมายหน้าที่ตามความสามารถของบุคลากร เนื่องจากผลการวิจัยในด้านการบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาความดีความชอบ และการมอบหมายหน้าที่ มีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในระดับมาก

2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัด เนื่องจากในงานวิจัยพบว่าการบริหารงานบุคคลมีความสำคัญของการจำเป็นในระดับต้น ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่ค้นพบ ควรทำการศึกษาว่าปัจจัยใดที่มีส่วนในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มบริหารงานบุคคล ที่มีผลสำคัญต่อการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

3. ควรศึกษาเรื่องกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาที่เน้นหลักการมีส่วนร่วม หลักนิติธรรมและหลักความคุ้มค่า เนื่องจากผลการวิจัยพบว่ามีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมีค่ามากที่สุด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

เกษม วัฒนชัย. (2546). *ธรรมาภิบาลกับคอร์รัปชันในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์

พับลิชชิง.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ*

พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, สำนักงาน. (2552). *คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตาม*

หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรี่เมียร์ โพร จำกัด.

จิตุมงคล โสณกุล, ม.ร.ว. และคณะ. (2541). *ธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. เอกสารประกอบการประชุม

เสนอที่จากวิกฤตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี จังหวัดชลบุรี.

ธีระ รุญเจริญ. (2548). *สู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.

ประพัฒน์โพธิ์วรรณ. (2544). *สรุปคำอภิปรายเรื่องหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีส่งเสริม*

การปฏิรูปสถานศึกษา. นครปฐม: สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา.

พระสกล อินทร์คล้าย. (2556). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาใน*

จังหวัดนครสวรรค์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา

พอดา บุตรสุทิวังค์. (2549). *การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) และทศพิธราชธรรมกับผู้บริหาร*

สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: วิทยาจารย์

วิรัตน์ รัตนมณี. (2550). *การศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา*

ชั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์

ปริญญามหาบัณฑิต). ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร

สุวรรณ ทองคำ. (2545). *สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา*
ศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ลพบุรี